

Nota Duurzame Bedrijfsvoering

Inhoudsopgave

1. Inleiding

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Naar een duurzame bedrijfsvoering
 - 1.2.1 *Belang van een duurzame bedrijfsvoering*
 - 1.2.2 *Begripsbepaling*

2. Doelstellingen

- 2.1 Duurzame inkoop
 - 2.1.1 *Landelijk programma Duurzaam Inkopen*
 - 2.1.2 *Criteria voor duurzaam inkopen*
 - 2.1.3 *Doelstellingen*
- 2.2 Duurzaam personeels- en organisatiebeleid

3. Werkwijze

- 3.1 Uitgangssituatie
- 3.2 Duurzaamheid versus efficiency
- 3.3 Borgen duurzaam inkopen in aanbestedingsbeleid en inkoopproces
- 3.4 Monitoring en evaluatie
- 3.5 Duurzaam personeelsbeleid
- 3.6 Financiën

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In ons Koersdocument van 2007 ('Fryslân: iepen en eigen') geven we onszelf de opdracht niet bij de waan van de dag te leven, maar de koers uit te zetten naar het Fryslân van de toekomst. We beschouwen Fryslân daarbij nadrukkelijk in mondiaal perspectief. Friezen zijn immers wereldburgers: ze hebben de luiken open voor wat er gaande is in de rest van Nederland, Europa en de wereld. We zijn ons bewust van het verband tussen het leven in Fryslân en het leven op andere plaatsen in de wereld. En tussen het leven nu in het begin van de 21^e eeuw en het leven van volgende generaties.

Wij voelen ons solidair met bewoners van andere delen van de wereld en met de generaties die na ons komen. Een versnelde duurzame ontwikkeling speelt dan ook een sleutelrol in ons Koersdocument. Wij willen de ontwikkeling van de huidige generatie inwoners van Fryslân zodanig vormgeven dat deze de mogelijkheden van inwoners van andere delen van de wereld en van toekomstige generaties niet nadelig beïnvloedt. We willen werken aan een duurzaam Fryslân: een provincie waarin het tot in lengte van jaren goed wonen, leren, werken en recreëren is. Een Fryslân waarin economische, sociale én ecologische ontwikkeling hand in hand gaan en waarin er geen ruimte meer is voor afwenteling in welk opzicht dan ook. We geven hieraan invulling door ons onder andere actief in te zetten voor het realiseren van de Millenniumdoelen¹ die regeringsleiders in 2000 opstelden.

Ons solidariteitsgevoel is niet de enige reden waarom we een duurzame ontwikkeling centraal stellen in ons Koersdocument. We zijn er ook van overtuigd dat wanneer de Friese maatschappij haar kwaliteiten en talenten inzet voor het leveren van een bijdrage aan de oplossing van mondiale problemen (zoals de klimaatverandering), dit volop kansen biedt om het sociaal-culturele en economische klimaat van Fryslân te versterken. Als provincie stimuleren en faciliteren we de ontwikkeling, demonstratie en toepassing van duurzame innovaties.

Bovenstaande ambitie is vastgelegd in de nota *Fryslân duurzaam* die Provinciale Staten op 22 april 2009 vaststelden. *Fryslân duurzaam* is een koepelnota. De nota benoemt duurzame ontwikkeling als uitgangspunt voor alle provinciale beleidsvorming en –uitvoering. Als provincie willen we werken aan een duurzame toekomst. Dat geldt zeker ook voor onze eigen bedrijfsvoering. In voorliggende nota is *Fryslân duurzaam* uitgewerkt voor wat betreft de provinciale bedrijfsvoering.

¹ Zie bijlage 1: de Millenniumdoelstellingen

1.2 Naar een duurzame bedrijfsvoering

1.2.1 *Belang van een duurzame bedrijfsvoering*

Als provinciale organisatie dragen we op verschillende manieren bij aan een duurzame ontwikkeling van Fryslân. Via regelgeving, vergunningverlening en handhaving beschermen we de basiskwaliteiten van Fryslân. Via beleid, subsidieverlening en projecten zijn we aanjager en stimulator van duurzame ontwikkelingen op uiteenlopende terreinen. In al onze rollen werken we veelvuldig samen met tal van Friese partijen. Willen we naar hen toe geloofwaardig zijn, dan moeten we als provinciale organisatie zelf het goede voorbeeld geven. Hierbij past naar onze mening slechts een volledig duurzame interne bedrijfsvoering. Door duurzame oplossingen in onze eigen bedrijfsvoering structureel toe te passen, laten we zien dat het ons menens is, en dat wij ook onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Zichtbaarheid naar buiten toe is daarbij van groot belang.

1.2.2 *Begripsbepaling*

Deze nota geeft aan hoe we een duurzame bedrijfsvoering van de provinciale organisatie realiseren. Onze invulling van een duurzame bedrijfsvoering valt uiteen in twee onderdelen:

- Duurzaam inkopen. Hieronder verstaan we het toepassen van milieucriteria en sociale criteria in alle fasen van het inkoopproces, zodat dit leidt tot de daadwerkelijke levering van duurzame producten, diensten en werken. Het gaat bijvoorbeeld om kantoormeubelen, papier, catering, pc's, elektriciteit, schoonmaak en dienstauto's. Maar ook om gebouwen, aanleg en onderhoud van wegen, openbare verlichting, groenvoorzieningen, etc.
- Een duurzaam personeel- en organisatiebeleid. Hierbij gaat het om onderwerpen als personeelsmanagement, organisatieontwikkeling (zowel op het niveau van het individu, teams en de organisatie als geheel), arbeidsomstandigheden, vitaliteit van medewerkers (verzuimbeleid), en primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.

2. Doelstellingen

2.1 Duurzame inkoop

2.1.1 Landelijk programma Duurzaam Inkopen

Jaarlijks besteden de gezamenlijke overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) meer dan 50 miljard euro aan de inkoop van goederen, diensten en werken. Door als overheden duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. Provincies hebben zich verbonden aan een landelijke doelstelling ten aanzien van het inkopen van goederen, diensten en werken (vastgelegd in het landelijk programma Duurzaam Inkopen). Deze doelstelling verplicht provincies om in 2011 100% van het totaal duurzaam in te kopen. De rijksoverheid streeft een 100% duurzame inkoop al in 2010 na.

2.1.2 Criteria voor duurzaam inkopen

Het ministerie van VROM heeft samen met de gezamenlijke overheden duurzaamheidcriteria¹ vastgesteld. Via SenterNovem zijn deze criteria beschikbaar voor gebruik door alle Nederlandse overheden. Er zijn duurzaamheidcriteria voor circa vijftig verschillende productgroepen die de overheid inkoop: van kantoormeubelen en elektriciteit tot wegen en kantoorgebouwen. Per productgroep zijn criteria opgesteld voor milieu- én sociale aspecten. Bij milieuaspecten gaat het om het effect van het product of productieproces op het milieu, bijvoorbeeld door energie- of materiaalgebruik. Bij sociale aspecten gaat het om thema's als kinderarbeid of mensenrechten. De sociale criteria leveren hiermee een bijdrage aan het realiseren van eerder genoemde Millenniumdoelen.

De criteria zijn juridisch getoetst en zo opgesteld dat alle overheden ze kunnen toepassen. Voor de eisen geldt dat er voldoende aanbod is en de kosten niet substantieel stijgen. Iedere leverancier die aan de overheden wil leveren, móet aan deze eisen voldoen. Daarnaast bevatten de criteriasets 'wensen'. Op deze punten kunnen leveranciers zich onderscheiden, net als op de prijs. Met behulp van de criteria kunnen de overheden duurzaamheid inpassen in hun inkoopbeleid en de doelstellingen realiseren. 100 procent duurzaam inkopen betekent dat de inkopen voldoen aan de eisen die op dat moment voor de desbetreffende productgroepen zijn opgesteld.

Duurzaamheid is een dynamisch begrip. Naar aanleiding van nieuwe technologische ontwikkelingen en inzichten, veranderingen in de markt en gewijzigde maatschappelijke opvattingen worden de criteria regelmatig herzien. Ook toepassing van de criteria door de inkopers levert nieuwe inzichten op die aanleiding kunnen zijn tot aanpassing.

¹ Zie bijlage 2 duurzaamheidscriteria SenterNovem

2.1.3 Millenniumgoals United Nations

De Provincie Fryslân wil de komende jaren werk maken van de millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties. Een effectieve bijdrage aan deze doelen kan worden bereikt door aansluiting te zoeken bij doelstellingen, die dicht aanliggen tegen provinciale beleidsvelden en daardoor een zeer beperkte ambtelijke inzet vragen.

Enkele voorbeelden hiervan, die goed bij Fryslân passen, zijn:

- 1) "Schoon water voor Mozambique" waarin nu reeds o.a. Wetterskip, Vitens en de Provinsje participeren.
- 2) "Oiko-krediet", een gecertificeerde vorm van krediet voor micro-ondernemingen in ontwikkelingslanden. Deze faciliteit wordt aangeboden door de BNG, die voor een provinciaal fonds een minimaal rendement garandeert.
- 3) Andere projecten op het gebied van bijvoorbeeld onderwijs, milieu, natuur of landbouw.

In navolging van een aantal Friese Gemeenten die Millenniumgemeente zijn geworden, onderzoekt de provincie in 2010 wat nodig is om Millenniumprovincie te worden. Een mooie kans om het Friese wereldburgerschap invulling te geven, hebben wij als we anticiperen op deze doelen tijdens het hier te organiseren IPO congres.

In bijlage 1 staan de millenniumgoals aangegeven.

2.1.4. Doelstellingen

Doelstelling 1: Beperken van de vraag

Aan het feitelijk inkopen van goederen, diensten of werken gaat een vraag vooraf. We zetten allereerst in op het beperken van deze vraag. Speerpunten hierbij zijn het beperken van de vraag naar kantoorartikelen zoals papier, elektriciteit en de reductie van 25% van ons afval, aansluitend bij de doelstelling van het nieuwe ontwerp Provinciaal MilieuPlan. De provincie gaat in 2010 onderzoek doen naar de mogelijkheden van een papierloos kantoor.

Onze huidige printvoorzieningen staan ingesteld op dubbelzijdig afdrukken wat een forse besparing heeft geleverd. Daarnaast gaan de machines na een bepaalde tijd in een "stand by" stand waardoor het energieverbruik wordt verminderd.

Daarnaast zal de afdeling Centrale Inkoop in haar advisering naar inkopende afdelingen toe (zie ook paragraaf 3.3) het beperken van de vraag naar goederen, diensten en werken bespreekbaar maken.

Doelstelling 2: Toepassen SenterNovem-criteria voor duurzaam inkopen

Om onze eigen ambitie kracht bij te zetten, zetten wij alles op alles om in 2011 100% duurzaam in te kopen. Concreet betekent dit dat alle in 2011 ingekochte producten, diensten en werken minimaal voldoen aan de op het moment van aanbesteden geldende SenterNovem-criteria (milieucriteria en sociale criteria) voor desbetreffende productgroepen. We leggen deze ambitie vast in een verklaring van deelname aan het landelijke Programma Duurzaam Inkopen en ondertekenen deze.

We passen de SenterNovem-criteria zoals gezegd toe op alle in te kopen goederen, diensten en werken. Op verschillende punten wordt in 2010 al op projectmatige wijze invulling gegeven aan duurzaam inkopen:

- de aanbesteding in verband met de inrichting van het nieuwe provinciehuis
- het verduurzamen van alle facilitaire onderhouds- en verbruiksmiddelen

We willen een duurzaam beheer en onderhoud van provinciale wegen, watergangen en kunstwerken. Het is uitgangspunt dat in alle fasen duurzaamheidscriteria worden gehanteerd. Een uitwerking van de criteria worden in de evaluatie van het PVVP meegenomen.

Doelstelling 3: Extra aandacht voor eerlijke handel

De sociale criteria van SenterNovem geven gedeeltelijk invulling aan de Millenniumdoelen. Waar de SenterNovem-criteria hierin niet voorzien, nemen we bij de inkoop van goederen, diensten en werken die daarvoor in aanmerking komen, aanvullende criteria op voor eerlijke handel. Dit doen we door het meest complete keurmerk voor eerlijke handel als norm te hanteren op producten waar het keurmerk al is. Op dit moment is dat het FairTrade/Max Havelaar-keurmerk¹.

De catering is in 2009 aanbesteed. Daarbij is in het bijzonder gelet op duurzaamheid. Het assortiment is 70% biologische producten. Er is in alle koffieautomaten en daarnaast een koffie concept gestart met biologische thee en UTZ kapeh gecertificeerde koffie in biologisch afbreekbare bekens.

¹ De Fair Trade Labelling Organisation (FLO) is een samenwerkingsverband van 24 internationale organisaties die werken aan betere omstandigheden voor producenten. Vanuit het hoofdkwartier in Duitsland worden internationale Fairtrade-standaarden ontwikkeld en Fairtrade-producenten ondersteund. Eén van de bekendste labels van FLO in Nederland is het FairTrade/Max Havelaar keurmerk. Naast dit keurmerk bestaat er ook de merknaam FairTrade Original. Fair Trade Original is een organisatie die fairtrade producten ontwikkelt, importeert en verkoopt.

Doelstelling 4: Stimuleren arbeidsparticipatie zwakke groepen

De (sociale) SenterNovem-criteria en de eisen die keurmerken als Fair Trade/Max Havelaar stellen, hebben betrekking op de sociale omstandigheden in ontwikkelingslanden. Met ons inkoopbeleid willen we echter ook een bijdrage leveren aan het verhogen van de arbeidsparticipatie van zwakke groepen in de Friese samenleving.

Bij het aanbesteden van nieuwe werken vragen we de inschrijvers vanaf heden daarom om minimaal 5% arbeidsgehandicapten in het bouwproject te betrekken.

Als provincie zullen we deze norm in ons nieuwe P&O beleid gaan hanteren. Daarnaast zoeken we in 2010 naar een speciaal project, In de nieuwe aanbesteding van de catering in 2012 wordt het percentage van minimaal 5% arbeidsgehandicapten als voorwaarden opgenomen.

Doelstelling 5: Stimuleren ontwikkeling duurzame innovaties

Duurzame innovaties spelen een belangrijke rol in de nota *Fryslân duurzaam*. Duurzame innovaties zijn vernieuwende activiteiten die niet alleen voordelen bieden aan individuele bedrijven en consumenten, maar vooral ook fors bijdragen aan sociale, ecologische en economische ontwikkeling van de maatschappij. *Fryslân duurzaam* richt zich op de ontwikkeling, de demonstratie en de brede toepassing van duurzame innovaties. In onze bedrijfsvoering leveren we hieraan een bijdrage door daar waar mogelijk op te treden als launching customer¹ van duurzame innovaties van Friese bedrijven: We bieden deze bedrijven zo de gelegenheid te experimenteren met de toepassing van nieuwe innovaties en de werking van hun innovaties aan de maatschappij te demonstreren.

De provincie heeft per januari 2010 27 dienstauto's op aardgas, ook wordt er een elektrische auto geleverd. De aanschaf van deze wagens heeft een voorbeeldfunctie en de provincie zal op verzoek ook presentaties geven over het gebruik van deze wagens.

Onze rol als launching customer kan bestaan uit het inkopen van experimentele innovaties, maar ook uit het bieden van fysieke experimenteerruimte (bijvoorbeeld in provinciale gebouwen of op grond die eigendom is van de provincie).

¹ De overheid als 'launching customer' houdt in dat de overheid de eerste (grote) klant is die een innovatief product, proces of dienst afneemt. Hierdoor kunnen de marktkansen voor dit product worden vergroot.

Doelstelling 6: Compensatie van CO₂-uitstoot

Een van de doelen die we nastreven met het verduurzamen van onze inkoop, is het terugdringen van de CO₂-uitstoot die samenhangt met de inkoop en het gebruik van goederen, diensten en werken. Met het inkopen van groene stroom en groen gas, hebben we al een aanzienlijke reductie gerealiseerd. Onze bedrijfsvoering zal echter nog geruime tijd een zekere CO₂-uitstoot tot gevolg hebben, bijvoorbeeld als gevolg van het gebruik van papier en het reizen per vliegtuig, auto of openbaar vervoer.

In 2010 brengen we in kaart wat de uitstoot van de organisatie als geheel is en zetten we fors in op reductie van de provinciale CO₂-uitstoot. Zolang in onze bedrijfsvoering sprake is van activiteiten die CO₂-uitstoot ten gevolg hebben, zullen we deze uitstoot jaarlijks compenseren door de aankoop van CO₂-credits. Zo handelen we als organisatie klimaatneutraal.

Om de CO₂ uitstoot die voortkomt uit het versturen van de post te compenseren, doet de Provincie via het TNT CO-2 programma mee aan het windenergieproject in Kanataka i.s.m de Climat Neutral Group (CNG). Berekend op het aantal postverzendingen van de provincie kost deze compensatie van de CO₂ uitstoot de Provincie € 50, - per jaar. TNT zal het bedrag voor de compensatie verdubbelen en schenken aan het door TNT geadopteerde windmolenpark in India.

2.2 Duurzaam personeels- en organisatiebeleid

Als provincie zijn we, naast inkoper van goederen, diensten en werken, tevens werkgever van een groot aantal werknemers. Ook aan deze rol geven we op een duurzame wijze invulling. Het begrip duurzaamheid binnen P&O-beleid is sterk gekoppeld aan het voeren van een meerjarenbeleid, waarin organisatiebeleid én belangen van diverse stakeholders voortdurend met elkaar in balans worden gebracht. Juist door het vooruitzien ontstaan mogelijkheden om tijdig ontwikkelingen in gang te zetten die fragmentarisch ingrijpen of ad hoc-benaderingen voorkomen.

In het in 2010 op te stellen strategisch P&O-beleid benutten we een aantal aangrijpingspunten voor het werken aan duurzaamheid, te weten:

- **Voortschrijdende meerjaren personeelsplanning.** Hierin komen zaken aan de orde als mobiliteit, leeftijdsbewust personeelsmanagement, sturen op doelgroepen op de arbeidsmarkt en vooral ook het ontwikkelen van een effectieve matching van vraag en aanbod.

- **Lerende organisatie.** Op verschillende niveaus (organisatie, team en individu) worden leerprocessen ontwikkeld die er voor moeten zorgen dat medewerkers nu én in de toekomst hun bijdrage aan het organisatiesucces kunnen en willen leveren. Hierbij zullen we gebruik gaan maken van veel verschillende vormen van leren.
- **Inspirerend en betrekkend leiderschap.** Leidinggevendenden betrekken medewerkers bij ontwikkelingen en stimuleren en faciliteren medewerkers in hun ontwikkelingen. De leidinggevende helpt de medewerker bij het zich vormen van een beeld over de toekomst van de organisatie en de kansen/bedreigingen voor de medewerker. Het nieuwe MD-traject zal in hier in hoge mate op gericht zijn.
- **Vitaliteitsmanagement.** Verzuimmanagement en arbobeleid krijgen nu al veel aandacht, maar dat kan nog veel meer als kwaliteitszorgbenadering worden uitgewerkt. Vanuit de ambitie van uitstekend werkgeverschap is verzuim een te negatieve insteek en is het beter om te werken aan vitaliteit van medewerkers en dus van de organisatie als geheel.
- **Man/vrouw verhouding.** In de komende tijd wordt de discussie opgestart over de na te streven man/vrouw verhouding binnen de organisatie. Hierbij moet rekening worden gehouden met de verschillende functiesoorten en werkomgevingen. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan het percentage vrouwen op sleutelposities in onze organisatie. De besluiten, die in dit kader worden genomen, zullen handen en voeten krijgen in het wervings- en selectiebeleid en bijvoorbeeld in het loopbaanbeleid.

Ten aanzien van het verduurzamen van het woon-werkverkeer en van dienstreizen zijn met het vaststellen van een nieuw reisbesluit belangrijke vorderingen gemaakt. Dit nieuwe reisbesluit wordt in 2011 van kracht. Het besluit stimuleert het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer in het woon-werkverkeer. Het gebruik van de auto wordt ontmoedigd. De provincie vergoedt de kosten van reizen gemaakt met eigen auto alleen nog als hierbij gebruik is gemaakt van duurzame brandstoffen. Voor dienstreizen worden auto's geleased die qua brandstofverbruik zoveel mogelijk voldoen aan de eisen die zijn opgenomen in het 100.000 Voertuigenplan van de drie Noordelijke provincies. Hiermee zal het gebruik van de eigen auto voor dienstreizen zoveel mogelijk worden teruggedrongen.

3. Werkwijze

3.1 Uitgangssituatie

Hoewel een duurzame bedrijfsvoering tot voor kort niet geborgd was in provinciaal beleid, begint de provinciale organisatie niet bij nul. Op allerlei plaatsen in de provinciale organisatie wordt al langere tijd op meer of minder structurele basis invulling gegeven aan een duurzame bedrijfsvoering¹. Zo spelen duurzaamheidsaspecten een rol in het beheer en onderhoud van provinciale wegen en watergangen, en in het aanbod van de afdeling Facilitaire Zaken (zie bijlage 3 voor een overzicht). Om een goed beeld te krijgen van de nulsituatie m.b.t. de verduurzaming van de bedrijfsvoering, voeren we in de eerste helft van 2010 een nulmeting uit. Aan de hand van de resultaten van deze nulmeting voeren we, waar nodig, verbeteringen in bestaande contracten door.

3.2 Duurzaamheid versus efficiency

Duurzaamheid is één van de aspecten van de provinciale inkoopfunctie. Andere aspecten die een belangrijke rol spelen zijn efficiëntie en rechtmatigheid. Duurzaamheid en efficiency kunnen in veel gevallen prima samengaan. Wanneer de keus voor duurzaamheid leidt tot een aanzienlijke inefficiëntie, dan wegen wij als college van GS beide aspecten tegen elkaar af in een apart besluit. We informeren Provinciale Staten hierover op algemene verantwoordingsmomenten (berap, jaarrekening).

3.3 Borgen duurzaam inkopen in aanbestedingsbeleid en inkoopproces

Naar verwachting wordt het Provinciale aanbestedingsbeleid in 2010 aangepast aan de nieuwe Aanbestedingswet. Conform de doelstellingen van voorliggende nota krijgt duurzaamheid een prominente plek in het nieuwe provinciale aanbestedingsbeleid. In de praktijk worden de uitgangspunten van deze nota echter al in de huidige centrale inkoopwerkwijze toegepast.

De wijze waarop het inkoopproces georganiseerd wordt, is vastgelegd in de nota 'Inrichting inkoopfunctie Provincie Fryslân'. Het inkoopproces bestaat uit verschillende fasen: de voorfase, de offerteaanvraag en de nazorgfase. Duurzaamheid speelt in elk van deze fasen een belangrijke rol. Tijdens de strategische voorfase van een aanbesteding worden voor duurzaamheid belangrijke afwegingen gemaakt. In de nazorgfase gaat het om zaken zoals handhaving van het contract, en (waar relevant) om maatregelen die betrekking hebben op de bedrijfsvoering van de leverancier van de goederen, diensten of werken.

¹ Zie bijlage 3 overzicht van alle gerealiseerde duurzame ontwikkelingen en de geplande duurzame ontwikkelingen

We realiseren doelstelling 2, 3 en 4 uit deze nota door de in deze doelstellingen genoemde criteria als knock-out criteria te formuleren in de vorm van minimumeisen. Als dit inkooptechnisch of juridisch niet mogelijk is wordt aan de criteria een bepaalde waarde gegeven.

Het is denkbaar dat de duurzaamheidscriteria conflicteren met bijvoorbeeld veiligheidsaspecten. Het kan ook voorkomen dat er geen producten leverbaar zijn die aan de criteria voldoen of dat de beschikbare duurzame producten substantieel duurder zijn. In alle gevallen waarin dergelijke conflicten zich voordoen, maakt ons college van GS een afweging van de verschillende belangen in een apart besluit.

In de Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn de mogelijkheden om milieucriteria en sociale criteria toe te passen op overheidsaanbestedingen, nadrukkelijk erkend en opgenomen. In het formulier dat de provincie Fryslân hanteert bij inkopen en aanbestedingen (het Formulier Inkoop- en Aanbestedingstrategie) is hier al rekening mee gehouden. De afdeling Centrale Inkoop faciliteert de provinciale organisatie bij het duurzaam inkopen van goederen, diensten en werken. Bij omvangrijke aanbestedingen *moet* de verantwoordelijke afdeling de afdeling Centrale Inkoop betrekken. Bij kleinere aanbestedingen (< 100.000 euro) *mag* advies van Centrale Inkoop worden ingewonnen. Hiervan wordt in de praktijk weinig gebruik gemaakt. Hierdoor blijven veel kansen tot het realiseren van een duurzame inkoop, of het realiseren van schaalvoordelen, onbenut. In 2010 wordt het verplicht voor afdelingen om bij inkopen vanaf 10.000 euro advies in te winnen bij de afdeling Inkoop (uit werken in een nieuwe nota Inrichting inkoopfunctie provincie Fryslân).

Om de doelstellingen uit hoofdstuk 2 van deze nota te realiseren, ondernemen we de volgende acties:

- In 2010 voeren we een communicatiecampagne uit, met als doel het bewustzijn t.a.v. duurzaam inkopen binnen de provinciale organisatie te vergroten en de faciliterende rol van de afdeling Centrale Inkoop onder de aandacht te brengen.
- Vanaf 2010 breidt de afdeling Centrale Inkoop haar adviesrol voor de provinciale organisatie uit tot de vijf doelstellingen uit hoofdstuk 2 van deze nota. Waar nodig mobiliseert de afdeling Centrale Inkoop hiertoe specialisten van andere provinciale afdelingen.
- Vanaf 2010 wordt gemonitord hoe de provincie Fryslân uitvoering geeft aan duurzame inkoopcriteria.
- Op termijn realiseren we een verdere centralisatie van de inkoopfunctie (uit te werken in een nieuwe nota Inrichting inkoopfunctie provincie Fryslân). Dit maakt het makkelijker de levering van duurzame goederen, diensten en werken te realiseren, bijvoorbeeld door raamcontracten te sluiten.

3.4 Monitoring en evaluatie

Vanaf 2010 zullen we jaarlijks deelnemen aan de Monitor Duurzaam Inkopen Overheden van SenterNovem. Daarnaast maken we gebruik van de barometer van de millenniumdoelstellingen en brengen we jaarlijks de CO₂-uitstoot in kaart. Elke twee jaar zullen we het vigerende inkoopbeleid evalueren en, zo nodig, aanpassen. Evaluatie van het inkoopbeleid vindt voor het eerst plaats in 2010.

3.5 Duurzaam personeelsbeleid

Zoals vermeld in paragraaf 2.2 geven we ook aan onze rol als werkgever op duurzame wijze invulling. Dit werken we in 2010 uit in nieuw strategisch P&O-beleid waarin de uitwerking van Trendbrekke wordt meegenomen.

3.6 Duurzaamheid en Bouwruk

In de ontwerpfase van het nieuwe provinciehuis is rekening gehouden met de destijds geldende normering. Uitgangspunt was het basisprogramma van eisen, dat op 18 december 2002 in Provinciale Staten is behandeld. Hierin staat dat alle wettelijke vereiste normen minimaal gehaald moeten worden en dat alle dubomaatregelen uit het Nationale Pakket Utiliteitsbouw met een terugverdientijd van 10 jaar of minder moeten worden uitgevoerd (zie ook de antwoorden van Bouwruk van 20 maart 2007 op vragen van de Statenfractie PvdA en CDA).

Daarnaast onderzoekt Bouwruk, na het aannemen van een recente motie in de staten, op kosten van de afdeling Milieu, de mogelijkheid tot het installeren van DeSah toiletten.

Omdat het provinciehuis op papier helemaal klaar is, (en de fundering fysiek klaar is) leidt elk onderzoek naar verdere toepassing van duurzaamheid in beginsel tot een desinvestering in engineering. Daarnaast moet er onderzoeksbudget (geld en capaciteit) komen vanuit andere afdelingen omdat het budget van Bouwruk hier niet in voorziet.

Bij het inrichten van het nieuwe provinciehuis zal binnen het beschikbare budget maximaal rekening worden gehouden met duurzaamheid.

3.7 Financien

Verduurzaming van de provinciale inkoop en het provinciale personeelsbeleid, hoeft lang niet altijd te leiden tot meerkosten. Soms leidt het zelfs tot kostenbesparing (bijvoorbeeld in geval van de toepassing van energiezuinige verlichting). Uitgangspunt bij deze nota is dat de financiële uitvoering plaats vindt binnen bestaande budgetten. Daar waar extra middelen nodig zijn zal besluitvorming via Provinciale Staten verlopen.

Bijlage 1: Millenniumdoelstellingen

1. Het uitbannen van extreme armoede en honger

- Tussen 1990 en 2015 is het aantal mensen dat leeft van minder dan 1 dollar per dag gehalveerd
- In 2015 hebben alle mensen aanvaardbaar werk, inclusief vrouwen en jongeren
- Tussen 1990 en 2015 is het aantal mensen dat honger lijdt gehalveerd

2. Het bereiken van een universele basiseducatie

- In 2015 volgen alle kinderen, jongens en meisjes, volledig basisonderwijs

3. Het bevorderen van gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen; het versterken van de positie van vrouwen

- In 2005 volgen evenveel meisjes als jongens primair en secundair onderwijs
- In 2015 hebben mannen en vrouwen dezelfde rechten

4. Het verminderen van kindersterfte

- In 2015 is de sterfte van kinderen jonger dan vijf jaar met twee derde teruggedrongen

5. Het verbeteren van gezondheid van moeders

- In 2015 is het de moedersterfte met driekwart afgenomen
- In 2015 hebben alle vrouwen toegang tot reproductieve gezondheidszorg

6. Het bestrijden van HIV/AIDS, malaria en andere ziekten

- In 2015 is de verspreiding van HIV/AIDS gestopt en teruggedrongen
- In 2010 heeft iedereen die het nodig heeft toegang tot behandeling van HIV/AIDS
- In 2015 is de verspreiding van malaria en andere ernstige ziekten gestopt en teruggedrongen

7. De bescherming van een duurzaam leefmilieu

- In 2015 hebben landen de principes van duurzame ontwikkeling in hun overheidsbeleid en -programma's geïntegreerd; het verlies van natuurlijke bronnen wordt tegengaan
- In 2010 is het verlies aan biodiversiteit significant verminderd

- In 2010 is het aantal mensen zonder duurzame toegang tot schoon drinkwater en sanitair gehalveerd
- In 2020 is het leven van minstens 100 miljoen mensen in sloppenwijken significant verbeterd

8. *Het ontwikkelen van een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling*

- Ontwikkel een open, voorspelbaar, niet-discriminerend en op regels gebaseerd handels- en financieel systeem
- Besteed aandacht aan de speciale behoeften van de minst ontwikkelde landen
- Besteed aandacht aan de speciale behoeften van door land omgeven ontwikkelingslanden en eilandstaatjes.
- Besteed aandacht aan de schuldenlast van ontwikkelingslanden door middel van nationale en internationale maatregelen om, op de lange termijn, tot een beheersbare schuld te komen.
- Garandeer, in samenwerking met de farmaceutische industrie, toegang tot betaalbare en noodzakelijke medicatie in ontwikkelingslanden
- Vergroot, in samenwerking met de private sector, de beschikbaarheid van nieuwe technologieën, vooral voor informatie en communicatie

Bijlage 2 duurzaamheidscriteria Senternovem

Inmiddels heeft Senternovem voor onderstaande productgroepen duurzaamheidscriteria opgesteld die te vinden zijn op

<http://www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/Criteria/index.asp>

Aangepast vervoer
Audiovisuele apparatuur
Bedrijfskleding
Beveiliging
Buitenlandse dienstreizen
Catering
Conserveringswerken
Dienstauto's
Drankautomaten
Drukwerk
Elektriciteit
Externe vergader- en verblijffaciliteiten
Gemalen
Gladheidsbestrijding
Groenvoorzieningen
Grondwerken, bouwrijp maken en sanering/bodemreiniging
Grootkeukenapparatuur
Hardware
Kabels en Leidingen
Kantoorartikelen
Kantoorgebouwen beheer en onderhoud
Kantoorgebouwen huur en aankoop
Kantoorgebouwen nieuwbouw
Kantoorgebouwen renovatie
Kantoormeubilair

Kantoorstoffering
Kunstwerken
Leerlingenvervoer
Mobiele werktuigen
Netwerken, telefoniediensten en telefoonapparatuur
Onderhoud transportmiddelen
Openbaar vervoer
Openbare verlichting
Papier
Post
Reiniging bedrijfskleding
Reiniging openbare ruimte
Reproductieapparatuur
Riolering
Schoonmaak
Sloop van gebouwen
Straatmeubilair
Tonercartridges
Transportdiensten
Vaartuigen
Verhuisdiensten
Verkeersregelinstallaties
Waterbouwkundige constructies
Waterzuiveringsinstallaties, slibbehandeling
Wegen
Zware voertuigen

Bijlage 3 overzicht van alle gerealiseerde duurzame ontwikkelingen en de geplande duurzame ontwikkelingen

Overzicht van alle gerealiseerde duurzame ontwikkelingen

Onderdeel	Toelichting	realisatie
Energie (gas, electra)	De provincie heeft samen met de Stichting Openbare Verlichting voor alle deelnemers een aanbesteding gedaan voor duurzame energie (groen gas en groene stroom).	Oktober 2009
Kopieermachines / repro	Voor de inrichting van het nieuwe provinciehuis wordt een aanbesteding gedaan waarbij de Senternovem criteria zullen worden gehanteerd. Onze huidige printvoorzieningen staan ingesteld op dubbelzijdig afdrukken wat al tot een forse besparing op het verbruikte (duurzame) papier heeft geleid. Daarnaast gaan de machines na een bepaalde tijd in een "stand by" stand waardoor het energieverbruik wordt verminderd.	Augustus 2009
Papier	De aanbesteding van het (duurzaam) papier is afgerond. Al het printpapier binnen de provincie voldoet aan het FSC keurmerk en de NEN2728 norm.	November 2009
Leasemaatschappij	De aanbesteding van de leasemaatschappij heeft in 2008 plaatsgevonden waarbij duurzaamheid een belangrijke weging had. Inmiddels zijn er 27 auto's op aardgas besteld en één elektrische auto.	Medio 2008
Dienstauto's GS	Bij de keuze van de auto's voor GS is rekening gehouden met duurzame brandstof, te weten bio-ethanol.	November 2009
Elektrische dienstfietsen en elektrische poolauto's	Momenteel loopt er een proef met elektrische fietsen, duur 2 jaar, en eind van het jaar start er een proef met een elektrische pool auto (een aantal maanden).	Oktober 2009
Sanitaire voorzieningen	Hier gaat het o.a. om handdoekrollen, WC papier en handzeep. De manier waarop handdoekrollen worden gereinigd is onderwerp van gesprek met de huidige leverancier. Vanaf oktober 2009 start een proef met Cradle to Cradle toiletpapier in de provinciale toiletten.	Oktober 2009
Catering	De catering is in 2009 aanbesteed. Daarbij is in het bijzonder gelet op duurzaamheid. Het assortiment is 70% biologische producten, daarnaast is er een koffie concept gestart met biologische thee en UTZ kapeh gecertificeerde koffie in biologisch afbreekbare bekens .	2009
Koffievoorziening	De huidige koffievoorziening binnen het provinciehuis is UTZ kapeh gecertificeerd. De machines zelf hebben een energiebesparingstand buiten kantoortijden waardoor energieverbruik wordt verminderd. De plastic koffiebekers worden gerecycled wat duurzamer is ten opzichte van het afwassen van koffie kopjes.	September 2009
Beveiligingsdiensten	Bij de aanbesteding, in 2008, voor beveiligingsdiensten zijn	Medio 2008

	duurzaamheidscriteria meegewogen, maar niet als knock-out criterium gehanteerd.	
Groenonderhoud	Voor het tuinonderhoud is het gebruik van bestrijdingsmiddelen verboden.	Medio 2008
Hardware/PC's	De organisatie heeft gekozen voor de inzet van Thin Clients in plaats van vaste PC's. Thin Clients verbruiken veel minder energie, zijn goedkoper in aanschaf en zijn eenvoudiger te beheren.	Medio 2008
Postkamer	Om de CO ₂ uitstoot die voortkomt uit het versturen van de post te compenseren, kan de Provincie via het TNT CO-2 programma meedoen aan het windenergieproject in Kanataka i.s.m de Climat Neutral Group (CNG). Berekend op het aantal postverzendingen van de provincie kost deze compensatie van de CO ₂ uitstoot de Provincie € 50, - per jaar. TNT zal het bedrag voor de compensatie verdubbelen en schenken aan het door TNT geadopteerde windmolenpark in India.	Medio 2008

Overzicht van de geplande duurzame ontwikkelingen

Onderdeel	Toelichting	planning
Energiezuinige verlichting	LED-verlichting of TL5 lampen voldoen aan het criterium energiezuinige lampen. Aangezien er nu gebruik gemaakt wordt van een tijdelijke locatie voor het Provinciehuis, wordt er momenteel bekeken worden of het rendabel is om voor twee jaar alle armaturen en lampen te vervangen. Op basis van het stroomtarief wordt bepaald of het rendabel is om door te gaan met LED verlichting, dus of de besparing opweegt ten opzichte van de investering.	Februari 2010
CO ₂ -uitstoot	In kaart brengen van CO ₂ -uitstoot van de provincie	2010
Drukwerk	Wordt in 2010 aanbesteed, met inachtneming van duurzaamheidscriteria.	2010
Persneelsbeleid	Onderzoeken project om het percentage arbeidsgehandicapten meer dan 5% te laten zijn	2010
Kantoorartikelen	Binnen het raamcontract met de huidige leverancier van kantoorartikelen wordt nog af en toe op basis van laagste prijs gekozen (balpennen, kladblokken, enz). Per direct worden daar waar mogelijk deze vervangen door een duurzaam alternatief.	in 2010 zijn alle nieuwe kantoorartikelen duurzaam
Inkoop	Uitvoeren van het nieuwe inkoopbeleid	2010
Schoonmaak	Schoonmaak wordt opnieuw aanbesteed zodra het nieuwe provinciehuis gereed is. Nu al zijn er duurzaamheidseisen opgenomen in het lopende contract. Bijvoorbeeld met betrekking tot biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen en microvezel-systematiek (waardoor minder schoonmaakmiddelen noodzakelijk zijn) te gebruiken. De huidige dienstverlener is ISO 14001 gecertificeerd.	2012
Dienstkleding	Wordt eind 2009 aanbesteed. Contractvorming zal in 2010 plaatsvinden. Hierbij zal expliciet aandacht besteedt worden	2010

	aan duurzaamheid, bijvoorbeeld op het gebied van gebruikte materialen en herkomst.	
Huur auto's	Eind 2009 wordt dit onderdeel aanbesteedt waarbij hoge eisen worden gesteld aan duurzaamheid en duurzame brandstof.	2010